

היעדר מיגון במרחב הציבורי ביישובים הערביים

נייר עמדה - אפריל 2026

מרכז סדאד
מרכז סדאד

כבר למעלה משנתיים וחצי שמדינת ישראל נתונה במלחמה, אשר המחשיה באופן כואב כי איום הטילים והרקטות אינו מוגבל עוד לקווי העימות בצפון או בדרום, אלא מרחף מעל כלל האזורים בארץ. **במציאות זו, מאות אלפי אזרחים ערבים בישראל נותרים חשופים לחלוטין, ללא מענה מיגוני הולם שישמור על חייהם.** העדר המיגון בצל התרעות ואזהקות חוזרות ונשנות דן אוכלוסייה שלמה לחיים בסכנה מתמדת, לחשיפה מוגברת להשפעות פוסט-טרומטיות, ולפגיעה קשה בזכויות הבסיסיות לחיים, לשלמות הגוף ולשוויון.

היעדר תשתיות מיגון בחברה הערבית בישראל

דוחות המבקר מ-2018 ו-2026 חושפים כי לא מדובר רק ב"פער", אלא בהיעדר כמעט מוחלט של תשתיות מיגון בחברה הערבית. כ-46% מהאזרחים המתגוררים ביישובים ערביים בקווי העימות בצפון ובדרום ישראל (כ-550,000 תושבים) מתגוררים בבתיים ללא גישה למרחב מוגן דירתי או למקלט משותף¹. ללא טיפול בחסמים בהקמת מיגון פרטי הפערים הללו רק יגדלו. בנוסף, נתון משמעותי מהדו"ח האחרון מראה כי כ-21% מהאזרחים במדינה מסתמכים על מקלטים משותפים או ציבוריים² - עפ"י הנתונים הבאים ניתן לראות כי מענה זה כמעט אינו קיים ביישובים הערביים:

פער המיגון בגלובע: 0 מול 180

במועצה האזורית גלבע, רמת המיגון הציבורי של התושב נקבעת לפי זהותו היישובית

0
מקלטים

5 יישובים ערביים

180
מקלטים

28 יישובים יהודים

הפער במקלטים ציבוריים: 0.3% בלבד ביישובים הערביים

37 בלבד מהמקלטים
ממוקמים ביישובים ערביים

11,738 מקלטים
בשאר הארץ

פערי מיגון ובנייה: 85 השוואת מקלטים ציבוריים³

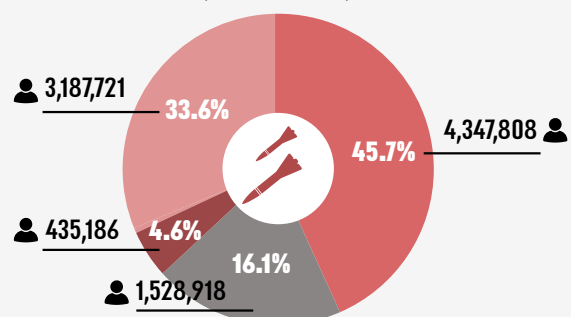
פער של 126 מקלטים בין שני עברי הכביש

יישובים ערביים (מצפון) { 1.5% מכלל המקלטים באזור (כ-52,800 תושבים) { 2 מקלטים ציבוריים

יישובים יהודיים (מדרום) { 98.5% מכלל המקלטים באזור (כ-56,000 תושבים) { 128 מקלטים ציבוריים

תמונת מצב של מיגון תושבי ישראל, לפי אמצעי המיגון, ינואר 2025

(במספרים ואחוזים)

● מתמגנים בממ"ד/ממ"ק
● מתמגנים במקלט פרטי משותף
● מתמגנים במקלט ציבורי
● אוכלוסיה ללא מיגון תקני

¹ מבקר המדינה, 2018, מיגון ומקלט בשטחן של רשויות מקומיות במגזר הלא יהודי בצפון ובדרום

² מבקר המדינה, 2026, מיגון ומקלט ברשויות המקומיות

³ הרשות לפיתוח כלכלי בחברה הערבית במשרד לשוויון חברתי, 2024, צמצום פערי מיגון ביישובי החברה הערבית בצפון נתונים ומתודולוגיה לתוכנית עבודה

עפ"י מחקר של עמותת סיכוי אופוק ומרכז אינג'אז אשר מפורסם בימים אלה:

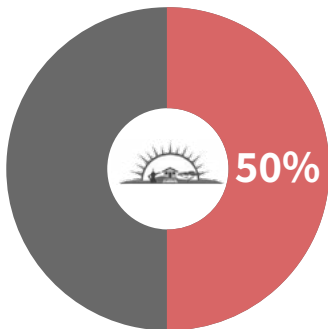
64.4%

רק 43%

לעומת 64.4% מההורים היהודים

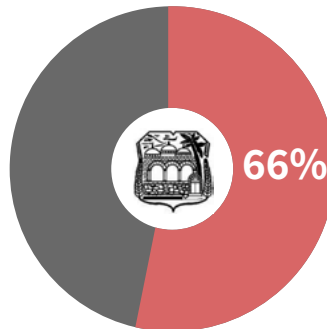
מההורים הערבים דיווחו כי כל ילדיהם במסגרות חינוכיות שבהן קיים מיגון הולם

אחוז תלמידים ללא מיגון בנווה מדבר

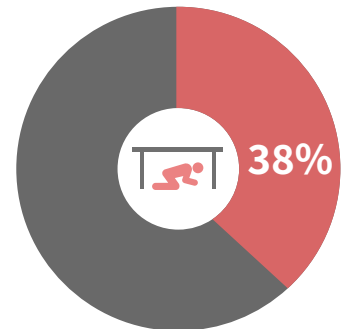
במוסדות החינוך בחברה הערבית-בדואית בנגב שיעור המיגון הוא הנמוך ביותר בישראל. כך, על פי [דוח של מרכז המחקר והמידע של הכנסת](#) שפורסם בחודש מרץ 2026, **50% מבתי הספר הפועלים במסגרת המועצה האזורית נווה מדבר הם ללא מיגון או עם מיגון נמוך.**

אחוז תלמידים ללא מיגון בבענה

בדוח החדש (2026), מובאת דוגמה קיצונית למועצה המקומית בענה, שם חשף המבקר כי ל-66% מהתלמידים **אין כלל מרחב מוגן תקני בבתי הספר, ובחלק ממוסדות החינוך שם אין מיגון בכלל.**

אחוז תלמידים ערביים ללא מיגון

דוח המבקר מ-2018 התריע כי למעלה מ-38% מהתלמידים במגזר הלא-יהודי (כ-83,000 תלמידים ב-44 רשויות) **היו ללא מיגון תקני או ללא שטח מוגן כלל.**

המחסור בשטחים ממוגנים במסגרות החינוכיות, ואף בדרך אליהן, הופך את החזרה הפיזית ללימודים לבלתי אפשרית, משתק את שגרת הילדים, ומעמיק את הפערים החינוכיים. בנוסף, הוריהם מתקשים לחזור לעבודה רציפה וכך, מעגלי ההשפעה מתרחבים גם ליכולת להתפרנס ולשמור על מקומות העבודה בתקופות החירום הארוכות.

דוחות המבקר מדגישים כי יש להכין תוכנית לאומית מקיפה, הכוללת תקצוב רב-שנתי, לסגירת פערי המיגון בחברה הערבית. עוד המבקר מסביר כי הציפייה שרשויות מקומיות ערביות (שרובן באשכולות סוציו-אקונומיים נמוכים) יצליחו לממן, לתכנן ולבנות מקלטים ציבוריים בעצמן - מנותקת מהמציאות. המבקר קורא לשינוי התפיסה בנוגע להקצאת משאבים לחירום, תוך מתן עדיפות ומנגנוני מימון ייעודיים לרשויות שאין להן.

ניצוד סוגרים את הפערים?

כדי לאפשר לרשויות המקומיות הערביות לספק ביטחון בסיסי לתושביהן ולייצר רציפות תפקודית, נדרשת התערבות ממשלתית דחופה ויצירתית, המתחשבת בסטאטוס התכנוני והכלכלי של יישובים אלה. אנו ממליצים על יישום הצעדים הבאים:

בטוח הזמן המיידית:

במרחב הציבורי: על המדינה להקצות לאלתר תקציב משמעותי וייעודי עבור מיגון המרחב הציבורי ברשויות הערביות, אשר יכלול הצבת מיגוניות, והקמת מקלטים במוסדות ציבור.

במוסדות החינוך: על משרד החינוך למפות את מוסדות החינוך ללא מיגון ולהקצות עבורם תקציב ייעודי להוספת מקלטים.

יישום צו המאפשר מיגון בתי הספר שבמרכזי השירותים בנגב: בחודש ינואר 2025 התקבל צו המאפשר את מיגון 10 בתי הספר הפועלים במסגרת מרכזי השירותים בנגב - יש לתקצב את יישומו לאלתר.

בטוח הזמן הבינוני:

הקמת צוות בין-משרדי בהובלת פיקוד העורף ומשרד האוצר, הכולל גם את מנהל התכנון, משרד המשפטים, רמ"י, הרשות לפיתוח כלכלי, ארגוני חברה אזרחית ונציגי רשויות ערביות; שיפתח פתרונות מותאמים למיגון ציבורי ביישובים הערביים:

תמרוץ בעלי עסקים לייצר מרחבים מוגנים - דרך הגדלת אחוזי בנייה למבני מסחר קיימים בקומת קרקע תמורת הקמת מקלט פתוח לציבור.

תקצוב חפירה והקמה של מחסה תת-קרקעי ציבורי בקרקע פרטית שאינה בנויה. תתקיים התקשרות בין בעל הקרקע לרשות המקומית המעגנת את ההסכם כי בעת חירום המחסה יהיה פנוי ופתוח עבור הציבור.

הקמת חניונים תת-קרקעיים בשטחים פרטיים, אשר יהיו פתוחים לציבור בעת חירום, ע"י תמרוץ של בעלי קרקעות פרטיות או של עיריות שיחכרו מהם שטחים אלה.

תקצוב הקמת מקלטים ציבוריים בבתי תפילה (מסגדים/כנסיות/בתי עם) אשר הפיזור שלהם בשכונות השונות ביישובים מבטיח נגישות סבירה למיגון ציבורי.

מימוש סעיף 13(א) בחוק ההתגוננות האזרחית, תשי"א 1951, אשר מאפשר לרשות המקומית להגדיר כי מבנה פרטי ישמש כמחסה ציבורי ולבצע בו בהתאם לכך שינויים ותיקונים על חשבונה.

בטוח הזמן הארוך:

פיתוח מנגנוני התחדשות עירונית המותאמים למאפייני היישובים הערביים⁵, ומדגישים יצירת מרחבים ציבוריים חדשים, היכולים בין היתר לשמש קרקע ציבורית עבור מיגון.

יישום המלצות אלו הוא צו השעה. הוא יציל חיים, יאפשר קיום שגרת חירום ורצף תפקודי, ויהווה צעד הכרחי בתיקון האפליה ההיסטורית המסכנת את חייהם של האזרחים הערבים בישראל.

⁵ פירוט על מודלים מותאמים ליישובים הערביים ניתן למצוא במחקרים הבאים:

(1) סיכוי אופוק, המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי ומרכז הגר, 2021, [התחדשות עירונית ביישובים ערביים](#)

(2) סיכוי אופוק ומרכז הגר, 2024, [התחדשות מבני מגורים ביישובים ערביים](#)